

Jakso 17: Taloustiede ja politiikka petikaveraina

Matti: Mika, hukkasin viime viikolla sormuksen. Löydätkö sitä enää koskaan?

Mika: Kyllä löydät. Kato sieltä makuuhuoneen lipaston takaa.

Matti: Pääseekö InterCity 49 Helsingistä Tampereelle tänään ajoissa?

Mika: Ei pääse. Arvioitu saapumisaika on noin 19.05.

Matti: Sä näet paljon asioita, mutta oletkin ekonomisti. Ennen ekonomisti tutki nöyrästi kansantalouden tilinpitoa ja arvioi nouseeko seuraavan vuoden BKT 1,3 vai 1,4 %. Nyt tuntuu, ettei ole asiaa, jota teiltä ei kysyttäisi. Sinäkin olet televisiossa joka toinen päivä tulkitsemassa kahvinporoja.

Mika: Esitän talouden arvioita, en ennusteita. Minä muuten arvioisin, että noin 1 prosentti ekonomistien työstä on BKT:n ennustamista. Taloushistoria osoittaa, että talousennustaminen on sellaista pelaamista, joka ehkä kuuluisi Arpajaislain sääntelyn piiriin.

Siinä jäljelle jäävässä 99,5 prosentissa on paljon kiinnostavampia asioita. Esimerkiksi erilaisten politiikkatoimien vaikutusten arviointia.

Matti: Tänään kysymme, onko ekonomisteista tullut politiikan välikappaleita ja paljastamme heidän todellisen karvansa. Vaihtoehtoisten faktojen rinnalle on tullut vaihtoehtoinen taloustiede: jokaiseen tarkoitukseen löytyy ”tutkittu” tulos.

Mika: Aika iso osa julkisuudessa esitetyistä talousväittämistä on huuhaata. On ns. haastava tehtävä, että noitten akanoitten joukosta saadaan kaivettua jyvät esiin.

Matti: Hyvät kuulijat, tämä on Suomen talouspoliittisin talouspoliittinen podcast A/M, ei mitään akateemista marinaa eikä amatöörien mässytystä.

Mika: Tämä on talouskeskustelun D-vitamiinia!

Matti: Sun kanssa jopa SD-vitamiinia.

Mika: Ja sun näkemykset on K-vitamiinia. Se muuten hyydyttää veren.

Matti: Hyvä niin, koska sun ideoilla veronmaksaja vuotaa kohta kuiviin.

JINGLE / UUTISET

Matti: Mutta ensin vähän uutisia. EU:n komissio jatkaa valtiontukisääntöjen tilapäisiä joustoja tämän vuoden loppuun asti. Samalla yrityskohtaiset enimmäismäärät tuelle nousevat. Suomessa muutokset helpottavat mahdollisten uusien koronaturkien käyttöönottoa.

Taas tulee rahaa taivaasta, joka sijaitsee Brysselissä. Mainio asia?

Mika: Toisaalta on – ja toisaalta ei. Kyllähän tämä epidemiakriisi näyttää jatkuvan ainakin tämän vuoden loppuun. Taitaa olla suurempi riski, että talouden tekohegitys lopetetaan liian aikaisin kuin liian myöhään. Mutta kyllä painopisteen pitäisi alkaa siirtyä hiljalleen siihen suuntaan, että tuetaan mieluummin ihmisiä ja parannetaan heidän edellytyksiä siirtyä uusille aloille ja uusiin tehtäviin.

Matti: Eli jos mä nyt sua taas tulkitsem, niin tämä on ehkä... mitä? Noin 60-prosenttisesti jees? Taisi olla ensimmäinen tukimyönteinen lausunto sulta sen jälkeen, kun rikoit jalan futiksessa ja sut jäykistettiin kipsillä.

Mika: Taloustieteilijät Ari Hyytinen, Niku Määttä ja Tuomas Takalo kirjoittivat helmikuun alussa napakan muistion, jossa he huomauttavat, että kustannustukien pitäisi siirtyä pikkuhiljaa vastikkeelliseen suuntaan (**Matti:** *Vastikkeellinen tarkoittaa siis esimerkiksi Finnveran takauksia...*) ... joo, tai Teollisuussijoituksen oman pääoman ehtoisia sijoituksia.

Jos kustannustuki on liian höveliä tai jatkuu tarpeettoman pitkään, se on tehotonta verovarojen käyttöä. Tämä on oikein hyvä tiivistys tästä asiasta.

o

Mika: Digitalisaatio jyrää ja algoritmit leviävät viruksen lailla yhteiskunnan luihin ja ytimiin. Se tuo paljon hyvää, mutta myös monenlaisia uhkia. Eikä täysin turvassa ole kilpailun toimivuus eikä kuluttajatkaan. KKV:n Jarkko Vuorinen, Janette Wuolle, Maria Vinnal ja Miika Heinonen ovat selvittäneet tätä asiaa perusteellisesti.

Matti: Hankkeessa tutkailtiin personoitua hinnoittelua. Ennen vanhaan tuota kutsuttiin hinnoittelun pärsäkertoimeksi – ”sulle kovempi hinta kuin mulle”, koska algoritmi haistaa, että olet paremmin varoissasi ja hövelimpi kuin minä. Algoritmin ansiosta jotkut kuluttajat saavat tarjolle tavaroita ja palveluja alempaan hintaan kuin olisi muuten mahdollista, mutta toisaalta personoitu hinnoittelu voi johtaa hintasyrjintään. Eli hyödyt jakautuvat epätasaisesti.

Mika: Ihanaa kuulla Matti, kun sä käytät *toisaalta*-sanaa kuin kelpo ekonomisti! Raportin mukaan yritykset eivät vielä toistaiseksi ole hyödyntäneet personoitua hinnoittelua kovin laajasti. Mutta kehitys kehittyy. Hinta-algoritmit on kuin virukset, nekin muuntuvat ja jonain päivänä voi olla, että ne alkavat toimia itsenäisesti. Joskus ehkä mekin muistellaan aikoja, kun kartelleja tekivät silinterihattuiset toimitusjohtajat eikä päättömät algoritmit.

Matti: Kuulostaa siltä että kilpailu- ja kuluttajavirastojen pitää alkaa tuottaa hintaviruksille vasta-algoritmeja. Jäämme odottamaan näitäkin rokotuksia!

JINGLE / EKONOMISTIT

Matti: Kuunteles nyt, juippi, niin saat vähän syvyyttä sivistykseen. Auguuri oli roomalainen ennustajapappi, jolla oli paljon poliittista valtaa. Joko virkamiehet tai auguurit suorittivat ensin toimenpiteen nimeltä *auspicium*, merkkien tarkkailun. Sen pohjalta auguurien kollegio tulkitsi jumalten tahtoa. Erityisesti tarkkailtiin lintujen lentoa, ääntelyä ja käyttäytymistä.

Kun roomalainen auguuri ennusti, hänellä oli kasvot etelään päin. Kreikkalaisessa käytännössä kasvot olivat puolestaan aina pohjoiseen päin. Mika, minne päin sun ennustajankasvosi katsovat? Ehkä Hakaniemeen?

Mika: Kuten sanoin, itse yritän välttää ennustamisen syntiä. Mutta talouspoliittinen keskustelu on sellaista, että siinä ei saa vaan ravata sivuille katsomatta. Mun ensimmäinen silmä tarkkailee Hakaniemeä, toinen on suunnattu Etelärantaan, kolmas Eduskunnan talousvaliokuntaan ja neljäs ties minne.

Matti: Ja jälkiviisauden ruskea silmä tuijottaa rävähtämättä taaksepäin. Antiikin Roomassa tärkeisiin toimiin ryhdyttiin yleensä ainoastaan, jos enteiden katsottiin olevan suosiollisia. Tämä antoi tietysti ennustajille merkittävää poliittista valtaa. Mutta miten tämä eroaa nykyisestä talouspolitiikasta? Laita auguurin tilalle ekonomisti ja mikä muuttuu?

Mika: Kun olen tällainen sivistymätön moukka, en tiedä kuinka kriittisesti nuo auguurit haastoivat toistensa ennusteita ja arvioita. Ekonomisteja pidetään joskus aika arrogantteina

ihmisinä. Mutta ainakin osin kyse on siitä, että heillä on tapana haastaa esitettyjä väitteitä. Matti, säkin olet ollut näkijänä ja kuulijana ekonomistien sisäisissä seminaareissa. Siellä vastaväitteet sinkoilevat siihen tapaan, että herkkää humanistia hirvittäisi.

Matti: Juu, se oli todella numeroniilojen Ultimate Fightingia. No, jos oli auguureilla poliittista valtaa, niin on teoriassa teilläkin. Ainakin teihin vedotaan silloin, kun halutaan rationaalinen perustelu ennalta päätetylle politiikkatoimelle.

Mika: Jos taloustieteilijöillä olisi merkittävästi poliittista valtaa meillä olisi korkeampi kiinteistövero tai peräti asuntotulovero, vähemmän yritystukia, yhtenäinen arvonlisäverokanta, korkeampi perintövero ja pienempi rakenteellinen alijäämä julkisessa taloudessa.

Matti: Heti tuli kolme korkeampaa veroa! Täytyy tehdä henkinen muistiinpano: ”Ekonomistien valtaa rajoitettava.”

Mutta milloin teistä tuli valtakunnanviisaita? Jossain vaiheessa puolustusministeriön majurit tiesivät kaiken ja esiintyivät mediassa yhtämittaa, mutta sotilaat jäi taka-alalle kun ekonomistit alkoivat tukkia keskusteluohjelmat. Oikeasti, 10 vuotta sitten teitä ei juuri ruudussa näkynyt ja jos näkyi, niin kukaan ei jaksanut kuunnella lausetta loppuun, koska se oli aina, että *on liian aikaista sanoa tai tarvitsemme lisää ekonomisteja selvittämään tätä asiaa.*

Mika: Sulla on tuossa pointti. Mutta toisaalta on niin, että tarvitaan näitä *mutta toisaalta* -tyyppisiä, että paremmin muistettaisiin, että elämme maailmassa, jossa väärinkäsitykset ja epävarmuus ovat voimassa – ellei kyse ole fysiikan laeista tai ulkopoliittikan doktriineista.

Matti: Nythän esimerkiksi Ruotsissa ekonomistit ovat vaatimattomia virkamiestyyppejä, juuri niin kuin sun suosikkisi Keynes toivoi. Hän sanoi, että ”olisi mahtavaa, jos ekonomistit onnistuisivat luomaan itsestään mielikuvan nöyrinä, pätevinä tyyppinä, vähän samalla tavalla kuin hammaslääkärit”. No, Keynes oli – tässäkin – väärässä, koska nöyrää hammaslääkärinä ei ole tavattu, mutta muuten pointti on hyvä.

Mika: Tuosta tuli mieleen, että taloustieteilijöillä on joskus yksi vika: ne saattavat ihastua menetelmiensä hienouksiin niin etteivät eiväts näe metsää puilta. Jotkut aikasarjaekonometrikot ainakin aikanaan intoilivat yksikköjuuritestiensä kanssa tavalla, että teki mieli suositella heille juurihoitoa.

Matti: Ylen *A-Talkin* puheenjohtajatentissä 29.1. useiden puolueiden edustajat viittasivat ekonomisteihin. Kristillisdemokraattien Sari Essayah vetosi elvytysjärjestelyn kohdalla Juha Tervalaan. Sitten Li Anderssonia tuuraava Jussi Saramo sanoi, että *vasemmistoliiton* näkemys perustuu tieteeseen, toisin kuin esimerkiksi kokoomuksen.

Mika: Joo, ja voisin kuvitella, että kokoomuksessa varmaan oltiin koko lailla päinvastaista mieltä, koska puolueen talouspolitiikkaa on suuntaamassa varsin päteväksi tiedetty taloustieteilijä Juhana Vartiainen. Mutta toisaalta taitaa olla niin, että kaikissa puolueissa tiedetään yleensä hyvin mitä taloustieteen perusteella pitäisi tehdä mutta poliittinen ongelma on tehdä se niin, että tulee uudestaan valituksi.

Matti: Pääministeri Sanna Marinin piti myös löytää oma taloustieteen pesäpallomaila ja hän vetosi VATT:in ja PT:n tutkimukseen, joka koski kotitalousvähennystä. Ja se onkin muuten tutkimus, jota me katsotaan vähän tarkemmin.

Mika: Joo, Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkijat Jarkko Harju ja Aliisa Koivisto ja Palkansaajien tutkimuslaitoksen PT:n Tuomas Kosonen ja Sami Jysmä tulivat maanantaina 25.1. ulos tutkimuksella, jonka kohteena oli kotitalousvähennys. Tarkemmin sanottuna tutkittiin sitä, onko kotitalousvähennyksellä vaikutusta työllisyyteen ja harmaan talouden esiintymiseen.

Matti: VATT on normaalisti melko pidättyväinen, mutta tämä tiedote oli otsikoitu varsin räväkästi: ”Kotitalousvähennys ei lisää työllisyyttä tai kitke harmaata taloutta”.

Ja siinähan se oli sanottu. Tulos on poliittisesti erittäin herkkä. Varsinkin kokoomus on profiloitunut kotitalousvähennyksen advokaatiksi. Vasemmistopuolueille nyt saatu tulos oli tietysti mieluinen, vaikka pääministeri Sanna Marin sanoikin *A-Talkissa*, ettei tämän perusteella kotitalousvähennystä olla heittämässä roskikseen.

Mika: Kuuluu demokratiaan, että puolueet koittavat tehdä sellaisia asioita, joista kansa tykkää. Helsingin Sanomat oli tehnyt asiasta kyselyn. Selvisi että enemmistö kansasta haluaisi säilyttää kotitalousvähennyksen.

En väitä, että tämä on ihan sama asia kuin se, että haluttaisiin valtion maksavan myös kansalaisten verot mutta jotain sukulaisuutta siinä saattaa olla.

Matti: Mutta. Oliko asiassa poliittista taittovikaa? VATT:n ja PT:n tutkimus sai monet takajaloilleen. Pahimmin hiiltyneiden lausunnoissa tutkimusta syytettiin tilaustyöksi. Maltillisemmissä kommentoissa arvioitiin tutkimusasetelmaa. Kirkastetaan asiaa vielä vähän. Tutkimusasetelmia oli siis kaksi.

Mika: Joo, ensimmäisessä selvitetiin mikä vaikutus siivouspalveluihin oikeuttavalla vähennyksellä oli Ruotsissa. Toinen kohdistui siihen, kun Suomessa remonttipalveluihin kohdistuva maksimimäärä nostettiin 1150 eurosta 3 000:een vuonna 2009.

Matti: Ja tulos oli siis se, että ei oikein havaittu uusia yrityksiä syntyneen, ja koska yritysten laskutus ei suuresti lisääntynyt, siitä pääteltiin, että vaikutus harmaaseen talouteen oli vähäinen. Arkikokemus sanoo kuitenkin toista. Ja esimerkiksi Osmo Soininvaara twiittasi, että hänen on vaikea uskoa tältä istumalta, että hintajoustojen vaikutus olisi nolla. Minä peukutin heti.

Mika: Tuossa kohtaa keskustelu lähti mun mielestä hieman hedelmättömille poluille. Minusta olisi hyvä kysyä, kuinka merkittävä hinnan ja kysytyn määrän välinen yhteys pitäisi olla, että tälle vähennykselle olisi tarjolla joku parempi vaihtoehtoinen politiikkatoimi. Esimerkiksi panostus koulutukseen?

Matti: Onko mitään asiaa maailmassa, jolle parempi vaihtoehto ei olisi ”panostus koulutukseen”. Tämä koulutusfetissi vähän mua vaivaa, mutta nyt ei mennä siihen.

Mika: Sulla on tossa pointti! Mutta esimerkiksi Mikko Sillimanin (Harvard University) ja Etlan Hanna Virtasen tuore huippulehdessä julkaistu tutkimus antaa vahvaa näyttöä siitä, että panostus ammatilliseen koulutukseen synnyttää huomattavia yhteiskunnallisia tuottoja ja leikkaukset sieltä voi tulla kansantaloudelle kalliiksi.

VÄLISOITTO

Matti: Perusteellisimman ja laadukkaimman kritiikin teemasta kotitalousvähennys kirjoitti *Akateemiseen talousblogiin* professori Roope Uusitalo. Roopehan on ollut myös Talouspolitiikan arviointineuvoston puheenjohtaja, ja siinä mielessä hän on erityisen merkittävä mielipiteenmuodostaja.

Mutta, ennen kuin menemme pidemmälle, on pakko sanoa, että maallikollekin tämä *Akateeminen talousblogi* on erittäin valaiseva foorumi, jota kannattaa seurata, jos on kiinnostunut taloudesta yhtään otsikoita syvällisemmin.

Mika: Roope Uusitalolla on maine lahjomattomana totuudentorvena. Roope ei pelkää pyllistää joka suuntaan ja samaan aikaan se onnistuu olemaan kumartamatta mihinkään suuntaan.

Vuosien kuluessa Roopen kovimmat särvät ovat ehkä onkin verran pyöristyneet. Mutta se ei ole yhtään heikentänyt niiden viiltävää vaikutusta, ehkäpä päinvastoin. Jos joutuu hänen kanssaan

väittelyyn, kannattaa olla hyvin valmistautunut. Roope on nimittäin paitsi erittäin terävä, myös äärimmäisen sinnikäs.

Matti: Uusitalon kritiikissä minulle jäi soimaan korvaan kohta, jossa hän sanoi, että ennen tutkimukset kävivät läpi jonkinlaisen tieteellisen prosessin, siis vertaisarvion, ja nyt tyydytään "Twitter-seminaariin". Onko nyt niin, että tutkijat haluavat kerätä julkisuuden irtopisteet niin vauhdilla, että tieteelle ei jää aikaa?

Mika: En usko. Kollegojen arvostus painaa enemmän kuin irtopisteet. Siksi tutkijat yleensä hyvin mielellään esittelevät työtään tutkijayhteisölle jo tutkimuksen kuluessa. Taloustieteellisissä aikakauskirjoissa on listattu, kuinka monessa paikassa tutkimustuloksia on aikaisemmin esitelty ja kuinka monet ovat kommentoineet työtä sen kuluessa. Ne listat on joskus tosi pitkiä – niin kuin on julkaisuviivekin.

Ehkä paineita vauhdikkaaseen esilletuloon tulee enemmän muilta suunnilta.

Matti: Kuten...?

Mika: Kaksi vaihtoehtoa tulee mieleen. Viestintäihmiset ovat innostuneet tavalla jota tutkijat eivät ole pystyneet pistämään aisoihin. Tai sitten nämä tutkijat ovat todella vakuuttuneita tulostensa voimasta.

Matti: Meidän kysymys siis kuuluu: onko taloustieteellinen keskustelu peruuttamattomasti politisoitunut ja onko ekonomistien maltti jotenkin pettämässä.

Mika: Roope sanoi hyvin painokkaasti, että muistutti että viime vuosien aikana meillä on tehty paljon akateemisesti hyvätasoista tutkimusta, joka lisäksi on talouspoliittisesti relevanttia, tätä on tehty yliopistojen lisäksi myös tutkimuslaitoksissa. Niistä on vaikea havaita mitään poliittista vinoutumaa. Näin on hänen mielestään myös tämän VATT:in ja PT:n tutkimuksen kanssa. Tällaiset vihjailut eivät vie asiaa eteenpäin.

Matti: Mutta hei, olihan ne nyt aikamoista poikki ja pinoon -tavaraa! Ei näihin usko sellaisenaan kuin piintyneimmät demarit ja Roopekin oli vähän sillä linjalla, että tutkijoilla oli reippaanpuoleisesti itseluottamusta empiirisiin tuloksiin nähden. Toisin sanoen normaalisti tutkijat tuppaa olemaan varovaisia, mutta nyt nöyryys unohtui pöytälaatikkoon.

Mika: Juu, tämä on aika tyypillistä tieteellistä debattia. Ongelma on siinä, että tällaista keskustelua olisi ollut paikallaan käydä enemmän tutkijayhteisössä ennen aiheen käsittelyä mediassa. Tämähän ei ole ollenkaan helppo asia tutkittavaksi. Tässä on aikamoinen dataprojekti ja tutkimusasetelman luominen on tosi hankalaa.

Matti: Tarkoittaa mitä?

Mika: Tämä on vaan kohteena niin vaativa, että siitä on vaikea saada luotettavaa tietoa, vaikka olisi kuinka hyvä tutkija. Tästä ei ole helppoa tehdä tieteellistä koetta, jossa olisi koeryhmä, siis sellaista, jolla olisi tarjolla kotitalousvähennystä ja toinen kontrolliryhmä, jolle tätä mahdollisuutta ei ole suotu. Ja koska monet asiat vaikuttavat vasta viiveellä, tätä koetta pitäisi jatkaa vuosien ajan. Vähemmästäkin on nähty, kun perustuslakiasiantuntijat pillastuvat ja otsikot repeilee.

Matti: OK. Me ei nyt ruveta dumaamaan tätä yhtä tutkimusta tämän pidemmälle: meidän varsinainen huoli liittyy siihen, miten ekonomistista tutkimusta käytetään poliittisena vipuna. Tarkoittaa siis tilannetta, jossa tutkimus "karkaa" julkisuuteen ilman tieteen täisaunaa ja sen pohjalta vaaditaan vaikka mitä.

Roopen arvio on siis se, että tutkimusten karkailu julkisuuteen (pidätyskyvyn puute) on todellinen ilmiö, mutta ei ihan uusi ilmiö (**Mika:** eikä raikas ilmiö). Siis tämä *review process by lehdistötilaisuus*, kuten hän hauskesti sanoi.

Mika: Toisaalta on niinkin, että kunnollinen tieteellinen arviointi kestää tosi kauan. Jos tutkimusta tarvitaan johonkin tiettyyn tarkoitukseen ja jäädään ehkä vuosiksi odottamaan, kun ekonomistien vertaismylly jauhaa, niin siinä ehtii Suomen asiat karata alta pois.

Matti: Totta, mutta ongelman ydin on siinä, että mitä aikaisemmin tulos tulee ulos, sitä herkemmin se politisoituu. Näin Roope sanoo:

Roope Uusitalo: Maailma alkaa mennä siihen osastoon, että meillä on vaihtoehtoisia faktoja. Jos mennään tutkimusprojekteja ilman tieteellistä prosessia, tutkimustuloksiin aletaan suhtautua sen perustella mistä ne tulee. Jos tulee PT:stä, se on tietynlainen, jos tulee Etlasta, on toiseen suuntaan kallellaan. Tämä on vaarallista.

Mika: Roope huomautti, ettei meillä ole koskaan ollut tilannetta, että kaikki aineisto läpäisisi täysiverisen tieteellisen ns. referee-prosessin, mutta on kuitenkin yritetty ylläpitää kulttuuria, ettei tutkimukset ilmesty ihan puskista Hesariin, vaan ne käydään jossakin läpi.

Matti: Sitten hän mainitsi yhden juonteen, joka on minusta tosi kiinnostava.

Roope Uusitalo: Tutkijat suhtautuu hiukan liian kevyesti tutkimuksiin ja selvityksiin, joita tehdään esimerkiksi kotimaista käyttöä varten, vaikka painoarvo lopulta suurempi. VN:n tutkimus- ja selvitystoiminta.

Mika: Saattaa olla, että kun suomalaiset tutkijat saavat tehtäväkseen tutkia suomalaisilla aineistoilla jotakin kotimaista kysymystä, niin keskittyminen herpaantuu verrattuna siihen, että tehtäisiin tutkimusta, jolla tähdätään akateemisesti arvostettuihin huippulehtiin.

Matti: Yksi juttu vielä. Eikö olekin niin, että see joka ensimmäisenä tulee tuloksensa kanssa ulos, saa julkisuudessa etulyöntiaseman. Tätä kutsutaan nimellä. *first mover advantage*. Sama koskee poliittista prosessia. Nyt kotitalousvähennykseen lyötiin leima ”hyödytön” ja otsikot olivat isoja. Metodikritiikki jää sen rinnalla pieneksi ja siinä on heti selittelyn maku.

Mika: Tämä menee vielä ns. VAR-tarkastukseen, eli oliko nämä tutkijat paitsiossa vai ei. Jos tämä tutkimus julkaistaan myöhemmin suurin piirtein tässä muodossa jossakin huippulehdessä, niin kotitalousvähennykskriittiset saavat kyllä vahvan argumentin. Toisaalta jos tämä ei läpäise myöhemmin tieteellisen lehden seulaa, se ei tuota isoja otsikoita. Tässä on kieltämättä eräänlaista epäsymmetriaa.

VÄLISOITTO

Matti: Puhutaan vähän tutkimuslaitoksista. Me olemme siis molemmat olleet sellaisessa töissä, joten kerrankin meillä on tarjota teorian lisäksi käytäntöä. Tarkoitan siis Elinkeinoelämän tutkimuslaitosta Etlaa ja sen maalaisserkkua Elinkeinoelämän valtuuskuntaa Evaa.

Mika: Maalaisserkku? Kovin kaupunkilaisilta te halusitte vaikuttaa.

Matti: Tarkoitan, että aina kun me Evan väki ja te Etlan auguurit kohdattiin käytävällä, teidän olemus oli vähän jäykkä ja hymy hiukan pingottunut. Vähän sama ilme, kun vaimon hönö veli Aittakorvesta tulee kylään. Tyyppi, jolla on takatukka ja ruudullinen pikkutakki.

No, se siitä. Tutkimuslaitoksia on monenlaisia ja niillä on yleensä omistaja ja usein (*aina!?*) niiden takana on maailmankuva. Nyt kysymys kuuluu, onko näissä laitoksissa painetta ”pakottaa vääntämään tutkimuksia johonkin suuntaan”? Jos on, onko tämä paine kasvanut.

Mika: Roopen näkemys on, että talouspoliittisten analyysien tekijöinä laitoksilla iso rooli (**Matti:** *Rooli jota yliopistot ei aina täytä*) ... ja sen roolin ne ovat hoitaneet keskimäärin ihan laadukkaasti. Osa niiden analyyseista menee läpi akateemiset VAR-tarkistukset ja varsinkin näiltä

osin laatu on oikein hyvä. Jotkut tutkimukset on tietysti paremmin tehtyä tavaraa kuin jotkut toiset, mutta sehän on ihan normaalia.

Matti: Mutta stiplujakin sattuu. Tulee mieleen vaikkapa STM:n maskitutkimus keväällä 2020, jossa ilmeisesti ei ihan onnistuttu lähteitten valinnassa – päätellen siitä miten tiukasti maskeja suositeltiin muutamaa kuukautta myöhemmin. Tai Palkansaajien tutkimuslaitos teki pohjoismaisen vertailun ikääntyneiden työttömyydestä ja siihen vaikuttavista asioista, ja unohti kokonaan työttömyysputken. Ja sen vaikutuksista ekonomistit ovat harvinaisen yksimielisiä.

Täällä mun jaloissa pyörii vielä yksi kissa, joka vaatii, että se pitää nostaa pöydälle. Kuinka puhdas meidän oma menneisyys on? Tarkoitan siis Etlaa.

Mika: Etlan nimellä on kaksoismerkitys. Se on elinkeinoelämän omistama tutkimuslaitos, jonka tarkoitus on tuottaa omistajalle hyödyllistä tietoa. Toisaalta se on elinkeinoelämää akateemisin kriteerein tutkiva tutkimuslaitos. Minun aikana, jos nämä sattuivat olemaan ristiriidassa, jälkimmäinen kriteeri ratkaisi. Sen tukena oli toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja. He takasivat tutkijoille liekit kestävän palomuurin. Pitkällä aikavälillä se oli myös omistajien etu, koska luotettavuus takasi vaikuttavuuden. He olivat kaukaa viisaita.

Matti: OK, laitokset saavat *tutkimusasioissa* vapauttavan tuomion, mutta siinä ei ole kaikki. Kuunnellaan.

Roope Uusitalo: Taustajärjestöjen paine liittyy enemmän kommentteihin ja kannanottoihin ja sitten niin muodikkaisiin *policy briefeihin*. Tullut enemmän ja enemmän, erilaiset organisaatiot haluaa ottaa kantaa vaikka hallitusohjelmaan, ei sinänsä tutkimus vaan viittaa joihinkin olemassaoleviin tutkimuksiin. Näissä syntyy houkutus valikoida tutkimusta, joka otetaan briefissä esille, ja tästä on oireita.

Matti: Tämä on mielenkiintoista. ”Meillä on mielipide ja haluamme että se vaikuttaisi.” Tällaista politiikkapaperi-ilmiötä on vaikeampi ulkopuolelta havaita.

Mika: Briefejä ei ole tehty tutkimuksiksi ja siksi ne eivät mene akateemiseen myllyyn. Nyt vaan pitää vastaanottajienkin pystyä erottamaan, kummasta on kyse, tutkimuksesta vai politiikkapaperista. (**Matti:** *Ei ihan helppoa*). Kyllä tutkijat ja laitokset yleensä haluaa pitää yllä mainettaan ja ansaita uskottavuutensa pitkäjänteisellä työllä.

Matti: Sitten oma ongelmansa ovat nämä julkisuuden rakastamat *soundbitet*, siis ne johtavilta tutkijoilta ja toimitusjohtajilta kaivatut viiden sekunnin töräykset, joista saa otsikon ja joilla toimittaja lunastaa työpäivänsä palkan. Kun viidessä sekunnissa ei ole tilaa ehtolauseille, nämä lausunnot tietysti kuulostavat jyrkiltä.

Mika: Kommentointi on taitolaji! Niin kuin Roope sanoi, ’välillä mulla on mielipiteitä, välillä mulla on tutkimustuloksia ja välillä mulla on molempia yhtä aikaa’.

Matti: Mutta akateemisen varovaisuuden hinta on usein hiljaisuus, toisin sanoen media lakkaa soittelemasta. Kun, sanokaamme, joltain jälkikeynesiläiseltä intoilijalta kosahtaa vauhdikas lausunto siitä, että velkaa voi ottaa ihan huolettomasti, niin eikö se synnytä houkutuksen valtavirran ekonomistillekin antaa ravakka lausunto? *Prkl, on minullakin mielipide!* Eikö silloin ole inhimillistä, että tekin alatte vaivihkaa koventamaan lausuntojanne?

Mika: Ehkä tämä on asia, jossa ikä lisää pidättelykykyä. Ainakin minä muistelen olleeni nuorena kiivaampi tuollaisissa asioissa.

Matti: Kiihtymyksen aiheuttama hosuminen on nuorten miesten yleinen vaiva. Yksi asia vielä: Julkisuudessa ekonomistin suurin kauhuan on kollegoiden pilkka, jota hän välttää hinnalla millä hyvänsä. Toisin sanoen olette aika lailla torttu pöksyssä, jos arvostetut kollegat alkavat ilkeillä. Eikö tämä pelko johda *group thinkiin*, siis ajattelun yhdenmukaistumiseen, koska se on sosiaalisesti turvallisinta?

Mika: Matti, sulla on taas pointti! Tuo on sellainen käyttäytymisharha, jota on syytä jatkuvasti varoa. Meidän aivot on ehkä rakennettu alttiiksi tällaiselle ja siksi olen varmasti siihen itsekin usein syyllistynyt. On helpompi olla väärässä kaverien kanssa kuin joutua porukkansa hylkiöksi. Miksi pitää olla ihminen eikä saa olla puhdas ekonomisti!

Matti: "Haluan olla ihmisyydestä puhdistettu ekonomisti?" Pullaa syövä laskukone?

Mika: Kai ihmisyyteen kuuluu muutakin kuin joukkosieluisuus?

JINGLE / LOPPUKEVENNYS

Matti: Viime viikkojen kuumia uutisia on ollut Game Stop -pelikauppayrityksen kohtalo Wall Streetillä. On kerrottu, että piensijoittajat olivat ostaneet Game Stopin osakkeita ja optioita tarkoituksena kurittaa osakkeita shortanneita välittäjiä ja sijoittajia. Shorttaus tai lyhyeksi myynti tarkoittaa siis sitä, että sijoittaja myy osakkeita, joita hän ei omista myyntihetkellä. Idea jengi oli järjestäytynyt sosiaalisessa mediassa ja se ryhtyi organisoituun hyökkäykseen.

Mika: Joo, ensin Game Stopin osake nousi kaikkien aikojen ennätykseen, ja sitten se romahti nopeasti alle puoleen. Shortanneet hedge-rahastot ottivat siipeensä jopa 20 miljardia.

Matti: Kaikki ovat vahingoniloisia, kun isot pelurit vuotavat rahaa, mutta asialla on vakava puolensa. Onko tämä jengi rajunpuoleisia keppostelijoita vai jotain pahempaa – kuten kartelli?

Mika: Tässä lienee monia puolia. Monelle tämä voi olla rahapeliä, jolla on viihdearvoa. Vaikka rahaa hieman palaa, kuluttajajäämää jää siitä nautinnosta, että on voinut potkia systeemiä vastaan.

Matti: Ohoh! Überkeskiluokkainen kulosaarelainen löysi sisäisen kapinallisensa!

Mika: Ja on kai tässä se mahdollisuus, että tämä osaltaan hillitsee jatkossa ylimitoitettua shorttausta? Tai johtaa siihen, että viranomaiset alkavat säännellä tätä kaupankäyntiä tiukemmin. Ties vaikka tämän jälkeen sijoitusmarkkinoista tulee snadisti vakaampia. Mene ja tiedä.

Matti: Kas näin siis kansanjoukot ilmestyivät häiritsemään hyvin sujunutta pörssispekulaatiota. Minä olen sitä mieltä, että jos tästä seuraa se, että shorttaus loppuu, se ei ehkä ole suuri menetys ihmiskunnalle. Enemmän olen huolissani siitä, että tämä sama somen voimauttava väkijoukko hyökkää jonkun asiallisen talouspoliittisen idean kimppuun ja tuhoaa sen hetkessä.

Mika: Mikä asiallinen talouspoliittinen idea sulla on mielessä? Kotitalousvähennys?

Matti: Olen odottanut sulta tätä kysymystä neljä vuotta. Ihanaa, että päästään viimeinkin puhumaan veronalennuksista.

--

Hyvät kuulijat, tämä oli A/M, podcast, jota ei voi myydä lyhyeksi, koska meillä ei ole hintaa. Shorteinta meillä on Mikan ajatukset, joiden arvo laskee lauseen aloitus- ja lopetushetken välillä merkittävästi.

Mika: Jos sun pääsi olisi pörssi, konttori olisi kookas, mutta vaihto vähäistä.

--

Matti: Tää oli muuten eka kerta ikinä, kun sä et edes yrittänyt sanoa Daron Acemoglu, vaikka se haastateltiin just Hesarissa. Siitähän on tullut ihan kauhea salonkisosialisti. Vai oliko tää taas median vika?

Mika: Meidän podcastin ansiosta se nyt tunnetaan Suomessa. Meidän on varmaan aika nostaa joku uusi nimi median otsikoihin. Kukahan se olisi? Yleisökysymystä siitä ei ainakaan kannata tehdä...

Linkit:

[Komissio jatkaa valtiontukisääntöjen tilapäisiä joustoja vuoden 2021 loppuun asti](#)

[Algoritmien jatkuva kehitys edellyttää kilpailun toimivuuden ja kuluttajien edun varmistamista](#)

[Tutkimus: Kotitalousvähennys ei lisää työllisyyttä tai kitke harmaata taloutta](#)

[Roope Uusitalo / Akateeminen talousblogi](#)